

Stortinget
Kommunal- og forvaltningskomiteen

Vår ref.:
HKF

Deres ref.:
[Navn]

Dato:
27. september 2023

Høring om tre representantforslag om vann og avløp

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med rundt 104 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Vi viser til representantsforslagene 139 S, 177 S og 183 S vedrørende ulike sider ved vann- og avløpsområdet og gir med dette Teknas kommentarer til disse.

Generelt vil Tekna understreke den store betydningen av at staten og kommunene nå i fellesskap makter å følge opp utfordringene på vann- og avløpsområdet. Etterslepet i vedlikehold og fornyelse av ledningsnett for vann og avløp er godt kjent og har et svært stort omfang. Dette har store konsekvenser i form av kostnader ved ledningsbrudd og representerer et fremtidig kostnadspådrag av betydelige dimensjoner som også forsterkes av oppdateringen av EUs avløpsdirektiv. I tillegg er historien med ekstremværet Hans en påminnelse om at utviklingen i vann- og avløpssystemet er en viktig del av klimatilpasningen der vi også dessverre ligger langt på etterskudd, jfr. Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å tilpasse infrastruktur og bebyggelse til et klima i endring, dokument 3:6 (2021–2022).

Hovedspørsmålene som reises innenfor de tre representantforslagene er slik Tekna oppfatter det:

- Behovet for bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren (nasjonal handlingsplan)
- Behovet for påvirkning av EUs reviderte avløpsdirektiv for å sikre god tilpasning til norsk virkelighet
- Fordeling av kostnadene for fornyelse av VA-systemet mellom offentlige budsjetter og innbyggerne gjennom den kommunale vannavgiften

Bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren (nasjonal handlingsplan)

Etter Teknas mening illustrerer situasjonen på vann- og avløpsområdet generelle svakheter i det samlede kommunesystemet, jfr. analysen i generalistkommuneutvalgets rapport, NOU 2023: 9. Det er nødvendig å bedre samspillet og oppgavefordelingen mellom kommunene og

andre aktører innenfor kommunesystemet og systemet rundt vann og avløp er et godt eksempel.

VA-sektoren som helhet må ses å omfatte kommunene selv, aktørene som samhandler med kommunene om løsning av deres oppgaver og hele settet av føringer og rammebetingelser som påvirker dette. Både kommunene, fylkeskommunene, statsforvalterne, nasjonale fagetater (eks. NVE, og Miljødirektoratet), konsulenter og tjenesteleverandører til kommunene og andre aktører er viktige. I tillegg er hele summen av føringer, insentiver og rammebetingelser med på å bestemme utviklingen i sektoren.

I dag er det sprikende ansvarsforhold og manglende helhet. Mattilsynet har ansvar for vannforsyningen, og Miljødirektoratet og Statsforvalterne har ansvar for avløpsanleggene. Etterslep på investeringer og oppgraderinger skyldes delvis manglende oppfølging av dagens regelverk og delvis at kommunene er forsiktige med å øke gebyrene for en tjeneste som tross alt virker.

Tekna mener at en nasjonal handlingsplan vil kunne bidra til bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren. Tekna er imidlertid opptatt av det hovedsakelig å fokusere på en helhetlig plan ikke må hindre at man raskt går i gang med nyttige forbedringer.

Tekna er også opptatt av å bemerke utfordringen ved å lage en detaljert og konkret plan som skal være relevant og gyldig over flere år som følge av de raske samfunnsendringene. Det er derfor viktig at en form for nasjonal plan også må inneholde mekanismer for kontinuerlig forbedring som tar løpende hensyn til endringer i klimamessige, økologiske, kunnskapsmessige og teknologiske forutsetninger og utnytter lærdom underveis.

Tekna anbefaler at arbeidet med helhetstenkning rundt forbedring av VA-sektoren ses i sammenheng med oppfølgingen av generalistkommuneutvalgte rapport der også behovet for bedre helhetstenkning kommer tydelig frem.

Tekna vil peke på bygging av sterke fagmiljøer i kommunene i VA-sektoren som en oppgave det er viktig å komme raskt i gang med og der mye kan gjøres uten å vente på en helhetlig plan. Samtidig er helhetstenkning viktig også her. Tekna viser til sin høringsuttalelse til NOU 2023: 9 for ytterligere momenter rundt dette.

Påvirkning av EUs avløpsdirektiv

Oppgraderingen av EUs avløpsdirektiv vil skape viktige forutsetninger for VA-systemet i Norge.

Tekna er enig i at påvirkning av den oppgraderingen som nå skjer av EUs avløpsdirektiv er av stor betydning. Det er viktig for Norge at det endelige avløpsdirektivet også gir rom for utvikling og løsninger som er kostnadseffektive og tilpasset norsk topologi og befolkningsetthet samt norske naturforhold. Det er viktig at norske myndigheter følger opp denne utviklingen og skaper forståelse for norsk virkelighet og norske utfordringer slik at vi unngår feilinvesteringer på grunn av et etter norske forhold uhensiktsmessig europeisk regelverk.

Kostnader og kostnadsfordeling for fornyelse av VA-systemet

Fornyelse av VA-systemet er en kompleks oppgave som krever aktivt samspill mellom kommuner, mellom ulike typer aktører og mellom forvaltningsnivåer. Tekna oppfatter at dagens finansieringssystem basert på kommunal vannavgift er for rigid til å gi rom for den brede innsats i regi av ulike aktører som kreves for en reell fornyelse. Spesielt er Tekna bekymret for at dagens system ikke gir tilstrekkelig finansiering av forskning, teknologiutvikling og utvikling av nye løsninger gjennom innovasjon og ikke bidrar tilstrekkelig til kunnskapsbygging og kunnskapsspredning.

Tekna mener at man i arbeidet med bedre helhetlig myndighetshåndtering også må kunne vurdere å løse opp i noen av de bindingene og barrierene som dagens finansieringssystem skaper.

Tekna mener at man innenfor rammen av en videreutvikling av finansieringssystemet må kunne vurdere den samlede belastningen på de som betaler vannavgift, også i et fordelingspolitisk perspektiv. Dette selv om vannavgiften fortsatt vil være en bærebjelke i finansieringssystemet. Rettferdig fordeling av utgifter, Just Transition, er en grunnforutsetning for å skape oppslutning om det grønne skiftet.

Oppgradering av vann- og avløpsanlegg til utviklingsenheter

De fleste norske kommuner er små og mangler kompetanse til å ivareta og utvikle VA-systemene godt. Kommunene har ulike gebyrregelverk, abonnementsregler og standarder for hvordan anleggene bygges og styres. Det er nødvendig å se på organisering og styring av VA-sektoren for å oppnå effektive innkjøp og et godt samspill mellom byggherrer, rådgivere, entreprenører og utstyrsleverandører. Rundt 70 prosent av VA-gebyrene går til å kjøpe tjenester i markedet.

Økt satsing på forskning og innovasjon vil senke karbonfotavtrykket, gi bedre vannkvalitet i sårbare vassdrag og fjorder, bedre drikkevannskvalitet, mindre lekkasjer, bedre ressursutnyttelse og en klimatilpasset infrastruktur. Dagens finansieringsmodell gjennom gebyrer gir ikke rom for forskning og innovasjon, men skal dekke drift og vedlikehold. Det er en frykt for at overdreven bruk av gebyrfinansierte investeringer kan føre til en gebyrtretthet i befolkningen og lokal motvilje til å gjennomføre nødvendige investeringer. Dagens finansieringsmodell fører til en underinvestering i anlegg for å holde gebyrene nede og gir lite rom for utvikling av nye og mer klima- og kostnadseffektive løsninger. Dagens anlegg er offentlig eide monopoler, og er underlagt forskrift om selvkost. Forskning og innovasjon gjøres i smått og ikke på system-nivå. Ett tiltak for å styrke utvikling og innovasjon kan være å oppgradere noen lokale vann- og avløpsanlegg til utviklingsenheter.

Tekna foreslår at Stortinget ber regjeringen vurdere å oppgradere noen lokale vann- og avløpsanlegg til utviklingsenheter, slik det er gjort i helsesektoren. Norge trenger «Universitetsanlegg» for vann og avløp som kan ivareta forsknings- og innovasjonsoppgaver som i dag ikke kan finansieres gjennom kommunale vann- og avløpsgebyrer.

Representantsforslag 139 S – Etablering av en benchmarkingmodell for vann- og avløpssektoren

Representantforslaget argumenterer for etablering av en benchmarkingmodell for vann- og avløpssektoren. Forslaget påpeker at norske myndigheter tidligere har igangsatt et arbeid

med å innføre incentiver for effektivisering av vann- og avløpssektoren jf. Innst. S nr. 255 (2003-2004). Arbeidet ble igangsatt, men stoppet siden opp.

Tekna mener at tidligere initiativer som dette bør vurderes som del av en bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren, jfr. våre kommentarer ovenfor.

Representantsforslag 177 S – Styrket satsing på vann og avløp

Representantforslaget argumenterer for:

- Etablering av en nasjonal handlingsplan for vann- og avløpssektoren
- Sikring av at et nytt avløpsdirektiv fra EU blir tilpasset norske forhold
- Modernisering av lov- og forskriftsreguleringen av vann og avløpsgebyrene
- Sikring av vannkompetanse i årene som kommer

Tekna mener at forslagene bør vurderes som del av en bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren og viser til våre kommentarer ovenfor, blant annet om en mulig nasjonal handlingsplan.

Representantsforslag 183 S – Om å ta nasjonalt ansvar for å demme opp for gebyrsjokk for innbyggerne som følge av EUs revidering av avløpsdirektivet og rehabilitering og utbygging av avløpssektoren

Representantforslaget argumenterer for:

- Etablering av en nasjonal handlingsplan for vann- og avløpssektoren
- Sikring av at et nytt avløpsdirektiv fra EU blir tilpasset norske forhold
- Utredning av hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren

Tekna mener at forslagene bør vurderes som del av en bedre helhetlig myndighetshåndtering av VA-sektoren og viser til våre kommentarer ovenfor, blant annet om en mulig nasjonal handlingsplan.

Med vennlig hilsen

Line Henriette Holten

generalsekretær